

2013: Omprövningens, synvändernas och pusslandets år

DECEMBER 2012

2013: OMRÖVNINGENS, SYNVÄNDORNAS OCH PUSSLANDETS ÅR

Slutet på världen som vi känner den. Och början på något helt nytt. Så skulle 2013 kunna beskrivas. Slutet på framtiden, kapitalismen, arbetet, innovationer, jaget och rent av tanken vad en vinnande personlighet är – så som vi vant oss att känna dem. De senaste åren har det blivit alltmer uppenbart att föreställningar som dominerat den västerländska kulturen i decennier blivit obsoleta och helt förlorat sin förklaringskraft. De är inte längre lösningar på de utmaningar vi står inför, utan i stället hinder på vägen mot framtiden. 2013 har möjlighet att gå till historien som året där detta blev uppenbart för en bredare allmänhet, och året då ett nytt landskap började ta form.

2013 ETT OMRÖVNINGENS ÅR

Det senaste året har det blivit uppenbart för allt fler att vi lever i en exceptionell tid. Ur ett ekonomiskt perspektiv handlar det om en historisk epok som saknar sitt motstycke de senaste 80 åren. Ur ett ekologiskt perspektiv har vi aldrig upplevt något motsvarande.

Även i den mindre skalan är omvälvningen stark. Bransch efter bransch förändras i tidigare aldrig skådad takt. Telekom- och musikbranscherna har på några få år förändrats i grunden. Nu står tidningar och förlagsverksamhet inför en likartad revolution, där utmaningen heter ”innovation” och där den ena papperstidningen efter den andra kastar in handduken. Listan på exempel kan göras betydligt längre, och kraven på innovationskraft och nytänkande är i de flesta branscher nästintill omänskliga.

Men om vi zoomar ut och betraktar tillvaron ur ett helikopterperspektiv, vad ser vi då? Det vi ser är en värld där gamla sanningar går i graven och där nya ännu inte formulerats. Där världen som vi känner den inte längre existerar och där något nytt ännu inte kommit i dess ställe. Och där detta exemplifieras inom område efter område. I årets nyårsbetraktelse vill vi fästa blicken på 10 sådana områden:

FRAMTIDEN

Vi har i decennier vant oss vid att framtiden är som en ”hockeyklubba” byggd av exponentiell ekonomisk tillväxt. Denna klubba kommer ge svenskarna 50 % mer att röra sig med fram till 2030 givet att de senaste decenniernas ekonomiska tillväxt består.

Men den gamla goda klubban håller snabbt på att ersättas med en ond och hotfull kusin. Den klubba som beskriver den snabba ökningen av CO₂ i atmosfären och som genom sin blotta existens hotar den ekonomiska hockeyklubban. Kostnaderna för samhället av en temperaturökning på 4 grader kommer att bli ofantliga, oräknat

alla andra negativa effekter konstaterade t o m Världsbanken i en rapport som presenterades under hösten. Värt att notera är också att samma banks chef hade förhoppningen att rapporten Turn down the heat ska ”chocka oss till handling”.

KAPITALISMEN

Den 2 september 2009 frågade Paul Krugman, nybliven ekonomipristagare, i en artikel i New York Times ”How did economist get it so wrong”. I artikeln skopar han ut hela det ekonomiska etablissemang som regerat de senaste 30 åren. I bästa fall, menade Krugman var det som ekonomerna föreslagit uppseendeväckande felaktigt, i värsta fall rejält skadligt.

Skälen, menade Krugman, var att ekonomerna glömt bort erfarenheterna från 1930-talsdepressionen och börjat tro på en perfekt marknad med ekonomiskt rationella aktörer. Men något sådant finns inte, och har heller aldrig funnits. Och därför kan vi inte bygga en politik som förutsätter att den existerar.

På samma sätt som de makroekonomiska antagandena nu ställs på ända i kölvattnet av den finansiella krisen ifrågasätts också de senaste decenniernas antaganden om ett rationellt agerande företagsnivå. För några decennier sedan ansåg de flesta företagsledare (som på den tiden hade betydligt tunnare plånböcker än idag) att företaget hade många intressenter att ta hänsyn till. Först och främst kunder, men också medarbetare och samhället i stort. Ägarna var bara en av flera viktiga intressenter. Men 1976 skrev ett par amerikanska ekonomer en artikel i Journal of Financial Economics om banade väg för en ny syn på företagsledningens uppgift, och från början av 1980-talet fick tanken ordentligt fäste att företagsledningens ända uppgift var att skapa aktieägarvärde.

Tanken var inte ny, Milton Friedman hade redan framfört den några år tidigare i New York Times Magazine, men något fäste hade den inte fått. Men nu var tiden mogen och uppmärksamheten försköts bort från det långsiktigt riktiga beslut till aktiviteter som på kort sikt skulle göra analytikerna på gott humör, vilket långt ifrån alltid är detsamma. Nöjda analytiker ger köprekommendationer och får börskursen att stiga, och med de nya tankar som stipulerade att ledningens ersättning skulle knytas till resultatet så gav det också klirr i den egna kassan.

Men även idén om aktieägarvärde är nu kraftigt ifrågasatt, även bland dess tidigare främsta förespråkare. Världens dumaste idé, har t ex Jack Welch kallat den, legendarisk VD för GE och kanske främsta symbolen för ett framgångsrikt agerande i en aktieägarvärld.

Vi är på väg in i en ny tid med en ny-gammal syn på kapitalism.

UNGDOMEN

I början av 1900-talet blev ungdomen symbolen för framtiden. Ungdomarna skulle bygga framtiden, de skulle leva i framtiden och skulle få ett mycket bättre liv än tidigare generationer någonsin kunna drömma om.

Men den tiden ser nu också ut att vara förbi. Med en arbetsmarknad som är tuffare än någonsin och allt högre inträdeströsklar i form av bl a boendepriiser blir vägen in i vuxenlivet tuff. Och med en växande och allt äldre befolkning kommer bördan livet genom att bli tung.

I The Guardian konstaterade nyligen sociologiprofessorn Zygmunt Bauman, som själv närmar sig de 90, att ”After several decades of rising expectations, the present day newcomers to adult life confront expectations failing – and much too steeply and abruptly.” Inte heller framtiden för ungdomen är vad den varit.

MIGRATION

Människor har alltid emigrerat till framtiden. När Karl-Oskar och Kristina drog västerut drog de till framtiden i närmast bokstavlig mening. De flyttade från fattigdom och ofrihet till ett land som var både rikare och mer möjlighetsmarinerat än det Småland de lämnade bakom sig.

Migration har med andra ord oftast inneburit en flytt från fattiga länder till rikare. Så inte längre, i varje fall inte enbart.

När framtiden flyttar bort från stagnerande välfärdsstater i exempelvis Europa så vänder också migrationsströmmarna. Inte minst resursstarka personer från länder som Indien och Kina ser större möjligheter i sina gamla hemländer än de nya. Sedan 2010 har t ex 2 miljoner indier i diasporan flyttat hem, och uppemot tre av fyra kinesiska studenter på toppuniversitet som MIT i Boston funderar på att göra det samma. I Europa seglar Brasilien på nytt upp som ett framtidsland för unga arbetslösa spanjorer. Där finns jobben, där finns framtiden. Migrationen har bytt skepnad.

ARBETET

Sedan decennier har vi lärt oss att framtidens arbete handlar om tjänster och kunskap och att industrin tillhör det förflutna. Vi har också för länge sedan förpassat tankarna på att arbetet tar slut till sophögen, sådana dumheter tror vi inte längre på. Historien har gång på gång visat hur tokig den varit. Jobben har ju inte tagit slut.

Men tiderna förändras. Tanken på att jobben aldrig tar slut har fått sig en rejäl törn i efterdyningarna av den finansiella härdsmältan och utvecklingen av allt smartare och kompetentare datorer, som kan ta över allt fler kvalificerade arbetsuppgifter. Så vad ska vi människor syssla med framöver. Behövs vi? Behövs alla? Och kan vi alla räkna med att få meningsfulla jobb i framtiden? 70- och 80-talets frågor är åter på dagordningen och författare likt Bath-professorn Guy Standing, mannen bakom prekariats-begreppet, putsar av Gunnar Adler Karlssons och André Gorz 70- och 80-talsidéer om medborgarlön som en rimlig lösning på ekvationen.

Samtidigt går industrin mot en idémässig renässans där den inte längre ses som en relik från forntiden utan som själva basen för ett högkvalificerat kunskapsamhälle. På alltfler håll börjar man längta efter en återindustrialisering och David

Cameron beskrev detta för en tid sedan som en av Europas största utmaningar. Alltmedan politikerna pratar om återindustrialisering håller industrin också så smått att flytta hem, om än i liten skala. Esska har tagit hem napptillverkningen från Thailand, Stiga pulkproduktionen från Kina och t o m Apple har deklarerat att de ska ta hem tillverkning till USA. Mer är på gång.

Till sist, vad är det då vi kan konkurrera med i maskinernas tidsålder? Är tänkandet kanske det nya svarta? Och om så är fallet, är skola och högskola rustad för ett tankesamhälle? Inte om man får tro en av höstens debatter på DN Debatt eller den amerikanska analysen *Academically adrift*.

Fortsättning följer. Kort sagt, arbetet är inte vad det en gång var.

POLITIKEN

Inte heller politiken är vad den varit. Vi har lärt oss att trenden är mindre politik, att det blir allt trängre i mitten när partierna konkurrerar om att vara mest lika sina huvudkonkurrenter. Vi har också vant oss vid att USA är marknadsliberalt och Europa mer moderat ”keynesianskt”.

Men inget av detta gäller. På höger (och vänsterflanken) öppnas fältet upp och bland 80- och 90-talister spöar SD skiten ur MP i snart sagt varje sakfråga (enligt Kairos Futures och FSIs sakfrågemätningar). Bland 70-talisterna är situationen den omvända.

Inte heller USA är vad det en gång varit. Medan Europa tillämpat en åtstramningspolitik som tryckt ner bl a Greklands ekonomi i skoskaften så har USA satsat på keynesiansk utbudspolitik för att dämpa fallet. Med framgång för världsekonomin och den amerikanska bilindustrin. Och på samma sätt som på 30-talet när bl a Italien och Spanien misslyckades med att få igång ekonomin medan president Roosevelt drog USA ur krisen med det av Keynes inspirerade New Deal riskerar EU att renlärigt dra Europa ner i avgrunden medan USA mer riskfyllt gasar sig ur krisen med vad som för några år sedan skulle kallas vänsterpolitik.

Politiken och det politiska landskapet är inte längre vad det varit.

TILLVERKNING

Inte ens tillverkningsindustrin är vad den en gång var: smutsig, kapitalintensiv, långt borta, långt från IT och kunskap. Nu flyttar den inte bara hemåt. Den är rent av på väg att flytta hem och in i våra hus och hem.

Det jag tänker på är det som Chris Anderson, Wireds chefredaktör, kallar för den tredje industriella revolutionen, den där mekanik förenas med IT och genom 3D-printrar och ny teknik helt enkel flyttar in i våra hem. Med 3D skrivare för några tusenlappar kan vi var och tillverka våra egna vardagsprylar, leksaker mm. Med miljoner av ritningar färdiga att ladda ner behöver vi inte ens skapa ritningarna, de finns där att ladda ner gratis. Och detta Maker-tänkande sprider sig till allt fler

områden, samtidigt som närtillverkning och korta serier för globala marknader blir basen i ett nytt industriellt landskap.

INNOVATIONEN

Innovationer, har vi lärt, sipprar ner uppifrån och når så småningom den breda massan. Men inte heller denna sanning gäller längre. För precis som när Henry Ford för över hundra år sedan vände på perspektiven och skapade en bil för den amerikanska arbetarklassen så sätter dagens globala innovatörer den globala medelklassen i centrum. Ännu är vi bara i början av revolutionen, men exemplet blir allt många. I november 2012 deklarerade t ex Indiens premiärminister att de planerar att subventionera 100 000 läsplattor till studenter och universitetslärare med 20 dollar. Det låter inte mycket. Men med tanke på att priset är 40 dollar är det en hel del. Och ambitionen är inte 100 000 läsplattor utan 6 miljoner, något som får upphovsmannen Suneet Tuli att mysa. Ambitionen är att förändra ”computing as we know it”. Och han kan mycket väl vara på god väg.

PERSONLIGHETEN

Inte ens personligheten undkommer tidens tand.

Alltsedan den stora urbaniseringsvågen i mitten och slutet av 1800-talet har vi lärt att en vinnande personlighet är någon som når fram direkt. Ska man lyckas i en marknad där man bara får en chans att göra ett bra intryck så gäller det att vara utåtriktad och handlingskraftig.

De senaste decennierna har den extroverta kulturen nått nya höjder. Med eviga grupparbeten, öppna kontorslandskap och social kompetens som grundkrav för varje jobb har de introverta setts som alltmer suspekta avvikare.

Men trenden vänder. De extroverta är överskattade på arbetsplatserna eftersom de pratar bort sina egna dagar och ofta sina kollegors. Störande kollegor är det främsta produktivitetssänket på arbetsplatser och introverta chefer är ofta bättre än extroverta eftersom de inte tar över medarbetarnas idéer. De låter dem växa. Stora ledare, som Gandhi och Roosevelt, har också förvånansvärt ofta visat sig vara just introverta.

Samtidigt har vi sett hur 140-teckenssamhället visserligen mättar våra informationshungriga hjärnor för stunden, men att mättnaden är lika förrädisk som en sockerkick för en hungrande mage. För genuint nya tankar krävs betydligt mer eftertanke än vad informationshöga extroverta hjärnor klarar av att prestera.

De introverta och avkopplade får sin revansch.

JAGET

Trots att vi i decennier hyllat Thomas Mertons och John Donnes ”No man is an island” så har verkligheten varit en annan. I realiteten har individen lyfts fram på kollektivets bekostnad. ”What’s in it for me” har blivit vår tids mantra.

Men under ytan har en annan strömning växt sig allt starkare, insikten om att ensam inte är stark. Att tillsammans blir roligare, effektivare och kreativare – i privatlivet men också på jobbet. Att de verkligt minnesvärda stunderna delas med andra.

Med den sociala webben och företeelser som crowdsourcing, crowdfunding och crowdcoaching så får vi också nya möjligheter att dela och att dela med oss. Att göra något för andra, utan att alltid tänka på den egna vinningen.

När John F Kennedy i sitt installationstal den 20 januari 1961 sade de bevingade orden ”Ask not what your country can do for you. Ask what you can do for your country.” var det kanske en besvärjelse. Då hade tidens våg vänt och individualismen börjat få fäste. Kanske ser vi nu början på slutet på denna våg där 2013 blir året då Me ersätts med We inte bara i högtidstal utan också i konkret handling.

TÄND ETT LJUS OCH LÄGG PUSSLET

Många tecken talar för att 2013 blir ett mörkt år. De ekonomiska utsikterna är dystra. Allmänhetens förväntningar mörka. Och hoten i horisonten många.

Men i stället för att förbanna mörkret låt oss göra 2013 till året då vi tänder ett ljus, sopar upp skärvorna från den världsbild som gått i kras, som inte längre förmår skapa mening och sammanhang. Låt det blir året då vi letar fram nya bitar, och i stearinljusets sken lägger ett nytt pussel. Då kan 2013 bli året då ett nytt mönster och ny insikt växer fram som är i betydligt bättre takt med tiden vi lever i. Då kan vi få en karta som stämmer med verkligheten och gör det möjligt att hantera de utmaningar vi står inför.

OM KAIROS FUTURE

Kairos Future är ett internationellt konsult- och analysföretag som hjälper företag att förstå och forma sin framtid. Genom trend- och omvärldsanalys, innovation och strategi, ger vi våra kunder de stora sammanhangen. Kairos Future grundades 1993, vårt huvudkontor finns i Stockholm och vi har representanter i New York, Beijing, Barcelona och Köpenhamn samt samarbetspartners över hela världen. För mer information, se www.kairosfuture.com eller kontakta oss:

KAIROS FUTURE

BOX 804 (BESÖKSADRESS: VASAGATAN 40)

101 36 STOCKHOLM

TEL: 08-545 225 00

INFO@KAIROSFUTURE.COM

WWW.KAIROSFUTURE.COM